

VI Viipuri-tutkimuksen päivä: Kirjallisuusseuran fennomaanit ja heidän hankkeensa

VSKS 170 vuotta -juhlaseminaari
lauantaina 5.9.2015, klo 10–15.30
Tieteiden talolla salissa 104 (Kirkkokatu 6, Helsinki).

Viipurissa suomen kieltä edistävät kansalaispiirit järjestäytyivät 7. syyskuuta 1845 allekirjoittamalla Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran (VSKS) perustamisasiakirjan. Seura tuki kansanvalistusta kustantamalla suomenkielistä kirjallisuutta, organisoimalla kansankirjastoja ja ylläpitämällä rahvaan lapsille tarkoitettua koulua. Seura aukaisi latua monille julkisen vallan myöhemmin toteuttamille asioille. Sen piirissä oli muun ohella opettajia, kansasta nousseita pikkuliikemiehiä, radikaaleja sanomalehtimiehiä ja viipurilaisia vaikuttajia. VI Viipuri-tutkimuksen päivän esitelmissä kerrotaan VSKS:n varhaisten vuosikymmenten kulttuurihankkeista ja niiden taustahahmoista. VSKS on yksi Suomen vanhimmista edelleen toimivista yhdistyksistä, ja tutkimuspäivä juhlistaa sen 170-vuotista taivalta.

Ohjelma

- 10.00 Juhlaseminaarin avaus, esimies Pentti Paavolainen
- 10.15 Dos. Hannu Takala: *Viipurin museokokoelmien synty ja museon perustaminen*
- 11.00 Dos. Anu Koskivirta: *K. H. J. Ignatius – itäisen fennomanian organisaattori*
- 11.45 Dos. Pirkko Leino-Kaukiainen: *Adam Wilken koulu – Viipurin ja Suomen kartassa*
- 12.30 tauko, kahvitarjoilu
13. 30 Dos. Ilkka Mäkinen: *VSKS ja pitäjänkirjastojen perustamisaalto*
- 14.15 Dos. Olli Matikainen: *Sanomalehti Otawa ja radikaali kausi (1858–1862)*
- 15.00 VSKS:n juhluvuoden malja

Tilaisuus on maksuton, ei ennakkoilmoittautumista
Mahdollisista muutoksista ohjelmaan ilmoitetaan seuran verkkosivuilla.
Lisätietoja: [vsks.sihteeri\[at\]gmail.com](mailto:vsks.sihteeri@gmail.com), www.vsks.net

Dos. Hannu Takala: *Viipurin museokokoelmien synty ja museon perustaminen*

VSKS oli keskeisesti mukana Viipurin Historiallisen museon perustamisessa vuonna 1891. Kaikkiaan Viipurissa toimi neljä ja koko luovutetussa Karjalassa yli 20 museota ennen viime sotia. Esitelmässä tarkastellaan Viipurin Historiallisen museon perustamisvaiheita sekä museon toimintaa ja vertaillaan museon kokoelmia muihin Karjalan ja Suomen museoihin.

Dos. Anu Koskivirta: *K. H. J. Ignatius – itäisen fennomanian organisaattori*

Vankilasaarnaaja, lehtimies, opettaja ja valistuskirjailija Karl Henrik Jakob Ignatius (1809–1856) oli 1840-luvulla Viipurin keskeisimpien suomenkielisten hankkeiden aloitteentekijä. Hänen ajatuksestaan perustettiin Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura, ja hän ideoi ystävänsä, liikemies Adam Wilken testamenttilahjoituksen seuralle suomenkielisen rahvaankoulun perustamiseksi. Ignatiuksen kirjoittama Tarpeellinen Lasten-kirja (1840) puolestaan oli pohjana seuran bestsellerille, Uudelle Aapiskirjalle (1847). Millaiset edellytykset viipurilainen kulttuurielämä Ignatiuksen ajatuksille tarjosi, ja miksi toiset nimet nousivat hänen edelleen itäisen fennomanian kärkihahmoiksi?

Dos. Pirkko Leino-Kaukiainen: *Adam Wilken koulu – Viipurin ja Suomen kartassa*

Adam Wilke (1798–1847) oli köyhistä oloista peräisin mutta omalla työllään vaurastunut henkilö, joka testamenttasi osan omaisuuttaan suomenkielisen koulun perustamiseen Viipuriin. Rahvaan lapsille tarkoitettu koulu aloitti toimintansa vuonna 1860, jolloin kansanopetus oli Suomessa ajankohtainen kysymys. Tuolloin elettiin uuden ja vanhan rajamailla. Kirkollinen opetus ja hyväntekeväisyyteen perustunut kansanopetus olivat vaihtumassa kunnalliseksi koulujärjestelmäksi. Wilken koulu eli melko kituliaasti vuoteen 1893 saakka uusiutuvan koulujärjestelmän rinnalla.

Dos. Ilkka Mäkinen: *VSKS ja pitäjänkirjastojen perustamisalta*

VSKS tuki 1859–1866 voimakkaasti kansankirjastoasiaa julkaisemalla kirjastoaiheisia kirjoituksia Otava-lehdessä, välittämällä valmiiksi sidottuja kirjoja, antamalla neuvontaa kirjastonhoidossa, julkaisemalla mallisääntöjä, luokituskaavoja ja kirjastoon sopivien kirjojen luetteloita sekä lahjoittamalla kirjoja kirjastoihin. Seuran vaikutus ulottui oman läänin ohella kauas Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Samantasoista kansallista merkitystä tällainen valtakunnallinen kirjastojen tukitoiminta sai vasta vuosikymmeniä myöhemmin, kun Kansanvalistusseura omaksui samanlaisia toimintamuotoja.

Dos. Olli Matikainen: *Sanomalehti Otawa ja radikaali kausi (1858–1862)*

VSKS:n perustama sanomalehti Otawa oli lyhytaikainen, mutta mielenkiintoinen julkaisu varhaisten viipurilaisten sanomalehtien ketjussa. Lehden ilmestymisjakso ajoittui valtiollisen elämän virkoamiseen ja kielikysymykseen ratkaisuvaiheisiin. Otawan fennomaanisen aatesisällön lisäksi esitys luo katsauksen sanomalehden julkaisemisen periaatteisiin kansalaisjulkisuuden synty kautena 1800-luvun puolivälissä.